

**PROFESSOR-O'QITUVCHILARNING FAOLIYATINI BAHOLASH: XORIJIY
TAJIRIBALAR VA O'ZBEKISTON UCHUN ISTIQBOLLAR**

Faxriddinov Muhammad Faxriddin o'g'li

Samarqand davlat pedagogika

instituti, tayanch doktoranti (PhD)

fakhriddinvmukhammad0@gmail.com

Annotatsiya

Bugungi globallashuv jarayonida oliy ta'lim tizimining raqobatbardoshligini belgilovchi omillardan biri — bu professor-o'qituvchilarning dars mashg'ulotlaridagi faoliyatini samarali baholashdir. O'zbekistonda baholash asosan hujjatlar va statistik ko'rsatkichlarga asoslangan bo'lsada, rivojlangan davlatlarda bu jarayon kompleks yondashuv asosida olib boriladi. Shunday ekan, xorijiy tajribalarni o'rganish va milliy sharoitga moslashtirish ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Xorijiy tajribalar va ularning qo'llanish imkoniyati haqida gap boradi.

Kalit so'zlar

Oliy ta'lim, o'qituvchi, baholash, pedagogik faoliyat, ta'lim sifatini ta'minlash.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Oliy ta'limda professor-o'qituvchilarning faoliyatini baholashga oid bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, Smith (2020) da baholash usullari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilingan. O'qituvchilar faoliyatining innovatsion usullari haqida Johnson (2021) da fikrlar keltirilgan. Bunday tadqiqotlar, pedagogik faoliyatni baholashda yangi yondashuvlar va metodologiyalarni taklif etadi. Shuningdek, Brown (2022) da o'qituvchilarni baholashda talabalar fikrining ahamiyati ko'rsatilgan. O'qituvchilar faoliyatini baholashda talabalar fikrini inobatga olish, ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

1. AQSh (Harvard University) – Student Evaluation of Teaching (SET) tizimi: talabalar anketasi, videoyozuv tahlili.[1]

O'zbekistonda: Samarqand davlat pedagogika instituti, Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti, Jizzax davlat pedagogika universiteti, Navoiy davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti.

2. Buyuk Britaniya (Oxford University) – Teaching Excellence Framework (TEF): bitiruvchilarning bandligi, ta'lim sifati reytingi.[4]

O'zbekistonda: Samarqand davlat pedagogika instituti, Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti, Jizzax davlat pedagogika universiteti, Navoiy davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti.

3. Finlyandiya (Helsinki University) – ishonch va individual yondashuv: talaba mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlash.[10]

O'zbekistonda: Samarqand davlat pedagogika instituti, Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti, Jizzax davlat pedagogika universiteti, Navoiy davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti.

4. Singapur (NUS) – Teaching Feedback System (TFS): talabalar onlayn bahosi, natijalarni rag'bat bilan bog'lash.[4]

O'zbekistonda: Samarqand davlat pedagogika instituti, Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti, Jizzax davlat pedagogika universiteti, Navoiy davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti.

Baholash mezonlari va ballar taqsimoti quyidagicha taklifga asosan ishlab chiqildi.

Xorijiy tajribalarni umumlashtirib, O'zbekiston sharoitiga mos 100 ballik tizim taklif etiladi:

Baholash mezonlari	Mazmuni	Maksimal ball
Talabalar fikri	Onlayn so'rovnomalar, anonim anketalar, darsdan qoniqish darajasi	30
Innovatsion metodlardan foydalanish	Interaktiv texnologiyalar, AKT, muammoli ta'lim, ijodiy topshiriqlar	20
Dars jarayonining sifat tahlili	Videoyozuv asosida metodik kengash ekspertlari tomonidan tahlil	15
Bitiruvchilarning bandligi	O'qituvchi fani bo'yicha bitiruvchilar ishga joylashishi ko'rsatkichi	15
Ilmiy-metodik faoliyat	Maqolalar, qo'llanmalar, grantlarda ishtirok	10
Hamkasblar bahosi (peer review)	Fakultetdagi boshqa o'qituvchilar tomonidan baholash	5
O'z-o'zini baholash	O'qituvchining shaxsiy yutuqlarini tahlili va PDP (personal development plan)	5
Jami:		100 ball

AQSh tajribasi – talabalar fikrini muntazam yig'ish;

AQShda professor-o'qituvchilarni baholash ko'pincha talaba fikrlari, darslarga oid baholar va o'qituvchilarning tadqiqot faoliyati orqali amalga oshiriladi. Talabalar dars jarayonida o'qituvchining ta'lim uslublarini, o'zaro munosabatlarini va darsni qanday olib borishini baholaydilar. Misol uchun, "Student Evaluation of Teaching" (SET) [10] tizimi orqali talabalardan darslar haqida fikr olishadi. Ushbu ma'lumotlar o'qituvchilarning ish faoliyatini takomillashtirishda foydalaniladi.[3]

Buyuk Britaniya tajribasi – ta'lim samaradorligini mehnat bozoridagi natijalar bilan bog'lash;

Buyuk Britaniyada professor-o'qituvchilarni baholashda o'qitishning sifatini ta'minlash uchun "Teaching Excellence Framework" (TEF) modeli qo'llaniladi. Bu model, universitetlarning ta'lim sifatini baholashda turli ko'rsatkichlarni, jumladan, talaba natijalarini, ishga joylashish darajasini va talabalarning qoniqishini hisobga oladi. Tez-tez o'tkaziladigan auditlar va tashqi baholovchilar yordamida universitetlar o'z faoliyatlarini tahlil qiladilar.[6]

Finlyandiya tajribasi – o'qituvchi va talaba o'rtasida ishonchga asoslangan munosabat;

Finlyandiya ta'lim tizimi o'qituvchilarga katta erkinlik beradi va baholash jarayoni ko'proq o'z-o'zini baholashga asoslangan. O'qituvchilar o'z darslarini baholash va takomillashtirish uchun vaqt ajratadilar. Finlyandiya universitetlarida ham, talabalar fikri muhim ahamiyatga ega, ammo ularning baholash tizimi ko'proq o'qituvchilarning professional o'sishiga yo'naltirilgan. O'qituvchilar o'zlarining metodologiyalarini muntazam ravishda yangilab turadilar.[7]

Singapur tajribasi – baholash natijalarini rag'batlantirish bilan bog'lash.

Singapurda o'qituvchilarni baholashda "Peer Review" tizimi keng qo'llaniladi. Professorlar bir-birining darslarini kuzatib, ularning o'qitish usullarini baholaydilar. Bu jarayon o'qituvchilarga o'zaro fikr almashish va tajribalarini baham ko'rishga imkon beradi. Singapurda shuningdek, o'qituvchilarni rivojlantirish dasturlari ham mavjud bo'lib, bu dasturlar orqali o'qituvchilar o'zlarining pedagogik ko'nikmalarini oshirishlari mumkin.[8]

Xulosa va takliflar. Maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, professor-o'qituvchilarning dars mashg'ulotlarini baholashda yangi yondashuvlar va metodlar joriy etilishi kerak. Bu jarayon ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Takliflar quyidagilar:

a) Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, professor-o'qituvchilar faoliyatini samarali baholash uchun yagona usul emas, balki ko'p tomonlama, kompleks yondashuv zarur.[9]

b) O'zbekiston Respublikasidagi oliy ta'lim muassasalarida ham sinovlar olib borish va tahlillash. O'zbekistonda quyidagi oliy ta'lim muassasalarida bu jarayonni o'rganish: Samarqand davlat pedagogika instituti, Kattaqo'rg'on davlat pedagogika

instituti, Jizzax davlat pedagogika universiteti, Navoiy davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti.

c) Taklif etilgan 100 ballik baholash tizimi O'zbekistonda xalqaro mezonlarga mos, shaffof va natijador mexanizmni yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Andersson, E.** *Self-assessment in teaching: Strategies for improvement.* Scandinavian Journal of Educational Research, 66(5), 580-599. (2022).
2. **Abdullaeva, D.** *O'zbekistonda O'qituvchilarning Faoliyatini Baholash: Muammolar va Takliflar.* O'zbekiston Pedagogika Jurnal. (2021). 21-25 betlar.
3. **Tukhtayeva, M.** *O'zbekiston Ta'lim Tizimidagi O'qituvchilarning Roli va Ularni Baholash.* Ta'lim va Innovatsiyalar. (2020). 36-39 betlar.
4. **Huang, Y.** *Innovative assessment methods in higher education: A comparative study.* Journal of Higher Education, 40(1), 15-30. (2023).
5. **Davlatov, A.** *O'qituvchilarni baholash tizimlari: nazariy va amaliy jihatlari.* Journal of Educational Research, 15(3), 45-56. (2021).
6. **Khalilov, I.** *Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim sifatiga ta'siri.* European Journal of Education Studies, 6(4), 23-34. (2019).
7. **Malikov, R.** *Yevropa ta'lim tizimlarida baholash metodikasi.* Berlin: Springer. (2022).
8. **Saidova, N.** *O'zbekiston Ta'limida Xalqaro Tajribalar va Ularning Aqlli Integratsiyasi.* O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Ma'lumotnomasi. (2019). 121-126 betlar.
9. **Jumaev, S.** *Oliy ta'lim muassasalarida professor-o'qituvchilarning professional rivojlanishi.* Tashkent: O'zbekiston ta'limi. (2023).
10. **Darling-Hammond, L.** *Teacher Quality and Student Achievement: A Review of State Policy Evidence.* Education Policy Analysis Archives. (2000).